

Rapport 2005:2

Arkeologisk utredning etapp 1

Ombyggnad av elnät mellan Börslycke och Åtorp

Godegårds socken
Motala kommun
Östergötlands län

Erika Räf

Ombyggnad av elnät mellan Börslycke och Åtorp

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning och fornlämningsmiljö.	4
Syfte och metod	4
Resultat	5
Referenser	5
Tekniska uppgifter	6
Bilaga, fornlämningsbeskrivning	7

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
K U L T U R M I L J Ö A V D E L N I N G E N

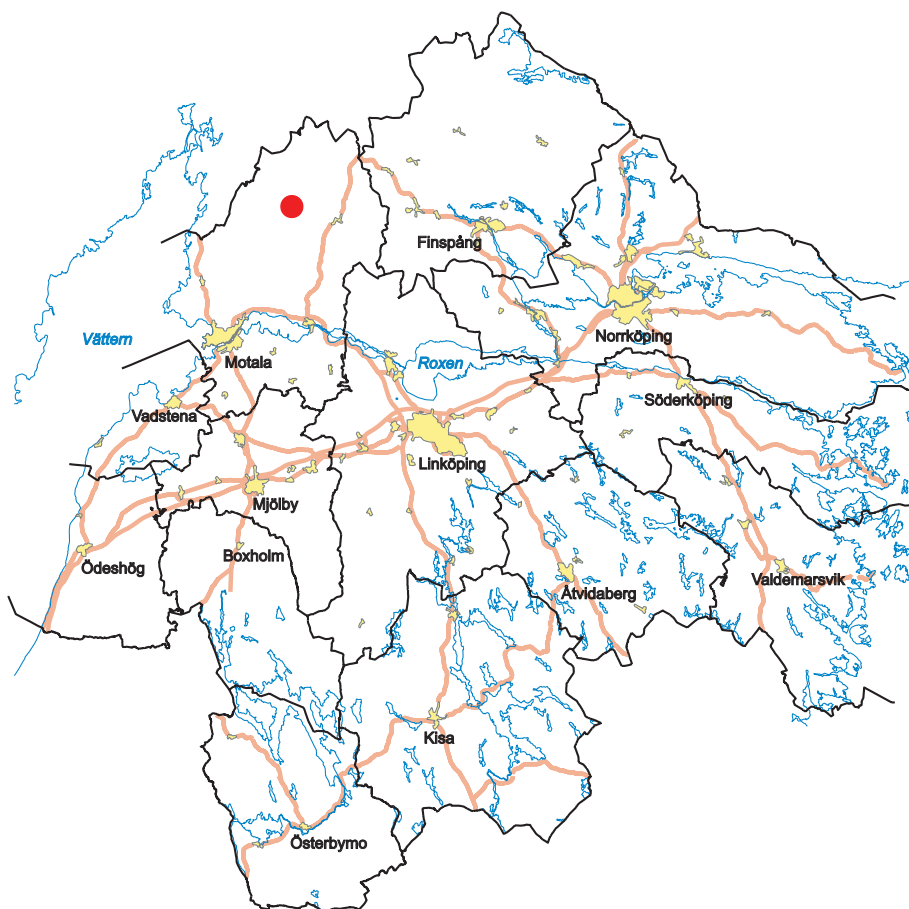
Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
lansmuseum@lansmus.linkoping.se • www.linkoping.se/lansmuseum

Sammanfattning

Östergötlands länsmuseum utförde i december 2004 en arkeologisk utredning etapp 1 med anledning av planerad ombyggnation av elnätet i området Börslycke - Åtorp, Godegårds socken, Motala kommun. Arbetet berör ledningssträckor på sammanlagt knappt 30 km.

Sammanfattningsvis bedömer Östergötlands länsmuseum att ombyggnationen av elnätet kan utföras som planerat. Försiktighet bör dock iaktas vid torplämning intill Braskhults gård samt vid röjningsröse intill gården Isefall.

Erika Räf
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur Blå kartans blad 94 Finspång med undersökningsområdet markerat. Skala 1:100 000.

Inledning

Den arkeologiska utredningen etapp 1 föranleddes av planerad ombyggnation av elnätet i området Börslycke - Åtorp, Godegårds socken, Motala kommun. Arbetet berörde ledningssträckor på sammanlagt knappt 30 km, främst byte av linor på befintliga stolpar. Arbetet innefattade även rasering av ledningsstolpar i ca 2 km samt ett fåtal stolpbyten och schaktningar för stagförankringar.

Den arkeologiska utredningen etapp 1 utfördes i december 2004. Uppdragsgivare var Vattenfall El-distribution AB. Ansvarig för utredningen och för rapporten är Erika Räf. I fältarbetet deltog även Kjell Svarvar.

Områdesbeskrivning och fornlämningsmiljö

Utredningsområdet är beläget i den nordvästra delen av Östergötlands bergslag. Höjden över havet varierar mellan 140 och 110 m. Landskapet karaktäriseras av skogsmark, mossmark och mindre sjösystem. Insprängt mellan skogarna ligger öppen odlingsbygd.

Mycket litet är känt om hur området har utnyttjats och bebotts under förhistoriska perioder, och antalet registrerade fornlämningar är relativt få. Sannolikt beror detta till största delen på den låga uppodlingsgraden och avsaknaden av större exploateringar under modern tid. Specialinventeringar i andra högt belägna skogsområden, bland annat i västra Kolmårdsområdet samt sydöstra Närke och västra Södermanland, har resulterat i flera nya fyndplatser från stenåldern i första hand från mesolitikum (Åkerlund m fl 2002). Det kunde därför inte uteslutas att lämningar från stenåldern även fanns i utredningsområdet.

Från medeltid och framåt har bergsbruket och till det kopplade skogsbruket varit viktiga näringsfång i området. Sockennamnet Godegård omnämns i skrift första gången år 1295, Godegårds bruk år 1405 och Godegårds bergslag finns skriftligt belagt från år 1542 (www.sofi.se). Det bergsbruk som är känt från historisk tid kan antas ha föregåtts av lågteknisk järnhantering under förhistoriska perioder och äldre medeltid.

Lämningar som hör samman med metallhantering och skogsbruk såsom kolbottnar och tjärdalar kunde förväntas i arbetsområdet. Vid inventeringen på 1970-talet av Simonstorps socken - vars naturmiljö liknar Godegårds - uppmärksammades särskilt kolbottnar, vilket resulterade i att ett stort antal tidigare ej kända kolbottenområden påträffades (FMR, Simonstorps socken). Vid en nyligen utförd utredning i Västra Ny socken som gränsar till Godegårds socken påträffades en tjärdal (Räf 2004).

Ett småskaligt jordbruk har också bedrivits i trakten, troligtvis även det med medeltida ursprung. Flera av gårdarna i utredningsområdet omnämns första gången i skrift på 1400- eller 1500-talen; Linderö heter Lindaryd år 1489 och Isefall skrivs Isfall år 1543. År 1556 heter Braskhult Braskahullt och Tybble Töbele (www.sofi.se).

Både bergsbruket och det småskaliga jordbruket avspeglas i de få registrerade forn- och byggnads-lämningar som finns längs ledningsträckningen. I den södra delen av det aktuella arbetsområdet passerar ledningen intill en kallkälla, Tors källare (RAÄ 24); norr om Vilkhyttan går den rakt över platsen för ett övergivet torp och vid Linderö passerar ledningen intill ett område med röjningsrösen (RAÄ 35). Nära Linderö återfinns också två gruvhål (RAÄ 33) samt en osäker hög, "Silvergubben" (RAÄ 34). Söder om Rådåsa går sträckningen nära en källare; en grop för lintorkning (RAÄ 106) finns i närheten.

Invid sträckningens mellersta del, intill Tybble, finns flera gruvhål (RAÄ 103, 104) och vid Jonsberg återfinns röjningsrösen (RAÄ 105).

I ledningens norra del, vid Axhultatorp, går ledningen nära en sentida husgrund (RAÄ 120). Även andra husgrunder och lämningar från bosättningar (RAÄ 119, 125, 126, 127, 128) återfinns i ledningens norra närområde.

Syfte och metod

Syftet med den arkeologiska utredningen var att fastställa om fasta fornlämningar eller presumtiva lägen för fornlämningar skulle beröras av det planerade arbetsföretaget. Om så skedde skulle utredningen undersöka möjligheten att justera ledningssträckningarna så att fornlämningar ej berördes. Utredningens resultat redovisas för länsstyrelsen som underlag för fortsatta bedömningar i ärendet.

Utredningen innefattade en genomgång av fornlämningsregistret, kompletterat med kart- och arkivstudier. Inom ramen för utredningen gjordes även en fältbesiktning av hela kabelsträckningen. En särskild inventering utfördes längs två delsträckningar. Dels gällde det en sträcka i odlingslandskapet mellan gårdarna Isefall och Braskhult. Äldre odlingsspår kunde här tänkas beröras av mindre schaktningar inför stolpbyten och stagförankring. Dels inventerades den enda sträcka som skulle raseras; den gick genom höglänt skogsmark mellan Mariedal och myrmarker vid Bergön.

Resultat

Vid inventeringen av ledningssträckningen i odlingsmark påträffades torplämningar intill Braskhults gård. Det rör sig om lämningarna efter torpet Brasketorp. Platsen är uppskyldad av traktens hembygdsförening. Torpets byggnadsår är okänt; sista invånare var Vilhelmina Karlsson som bodde där mellan 1847-1936.

På platsen för torplämningen ska linbyte ske, vilket inte innebär schaktning. Försiktighet bör dock iaktas i området så att större arbetsmaskiner inte skadar lämningarna.

Försiktighet gäller också vid en mindre schaktning för stagförankring av en stolpe vid gården Isefall. Stolpen som ska stagförankras står intill ett större röjningsröse. Röjningsröset gav ett allmänt intryck av ett sentida ursprung; det var inte beväxt med mossa och bestod till stora delar av större stenar som inte hade lyfts manuellt.

Vid inventeringen av ledningen som skulle raderas - i skogsmarken mellan Mariedal och Bergön - påträffades inget av arkeologiskt intresse.

Under förutsättning att försiktighet iaktas vid ovan nämnda torplämning och röjningsröse, är Östergötlands läns museums bedömning att ombyggnationen av elnätet kan utföras som planerat.

Referenser

FMR=Fornminnesregistret

Räf E. 2004. *Anmälan av utförd arkeologisk undersökning. Utredning. Området Nykyrka – Börslycke, V Ny och Godegårds socknar*. Arkivhandling, Östergötlands läns museum.

www.sofi.se

Åkerlund A, Risberg J, Hammar D, Wikell R, Luthander A, Pettersson M, Andersson H och Asplund M. 2002. Projektet "Människan i det tidiga landskapet". SAR. Field Studies. Nr 8.

Tekniska uppgifter

Fastighet	Området Börslycke - Åtorp
Socken	Godegårds socken
Kommun	Motala
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnr	-
Ekonomiska kartans blad	095 23 (9F 2d Isefall), 095 33 (9F 3d Rådåsa), 095 34 (9F 3e Tybble), 095 43 (9F 4d Tjälltorp), 095 44 (9F 4e Mickelsbo)
Koordinater	X6512500-6524000, Y1514650-1471800
Koordinatsystem	RT90
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning etapp 1
Länsstyrelsens beslut	2004-12-15
Länsstyrelsens handläggare	Annika Toll
Länsstyrelsens dnr	431-14505-04
Länsmuseets dnr	732/04
Länsmuseets kononummer	530205
Uppdragsgivare	Vattenfall Eldistribution AB
Kostnadsansvarig	Vattenfall Eldistribution AB
Projektledare	Erika Räf
Personal	Kjell Svarvar
Fältarbetstid	2004-12-10, 2004-12-16
Utredd sträcka	30 km
Grafisk form	Lasse Norr
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket dnr 507-99-499
ISSN 1403-9273	Rapport 2005:2 © Östergötlands länsmuseum

Bilaga

Fornlämningsbeskrivning

Bebyggelselämningar efter torp, ca 100 x 60 m (VNV-OSO), bestående av 2 husgrunder.

Ek kartblad: 095 33 (9F 3d)

X6516885 Y1469035.

Fastighet: Braskhult 1:10

Möh: 150-160

Terräng: OSO sluttande stenig moränmark. Hagmark.

Den N husgrunden är 4 x 4 m (NNO-SSV) och 0,4-0,5 m h bestående av en syllstensgrund av 0,3-0,8 m st övermossade stenar. I SV hörnet är ett spismursröse, 1,5 x 1 m (VNV-OSO) och 0,3 m h av tegel.

14 m SSO om den N husgrunden är:

Husgrund, 11 x 6 m (N-S) och intill 0,6 m h, ställvis bestående av en syllstensgrund av 0,3-0,8 m st övermossade stenar. I SÖ delen är ett spismursröse 1,5 m diam och 0,2 m h, med i ytan synligt tegel. Delvis terrasserad med ställvis otydlig avgränsning.

I områdets Ö del är ett flertal större röjningsrösen och i VNV svåravgränsade och otydliga terrasseringar.

Skyltad av hembygdsförening som Brasketorp, obekant byggnadsår.

Sista åbo Vilhelmina Karlsson 1847-1936.

